

УДК 378.147:53:004.77

*Ісичко Л. В.
ВНЗ Укоопспілки
“Полтавський університет економіки і торгівлі”*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості впровадження у навчальний процес дистанційної форми навчання, висвітлено питання щодо дійсного стану і ролі дистанційних технологій у реалії вищої освіти в Україні.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційні технології.

Наслідком розвитку науково-технічного прогресу є суттєві зміни у рівні життя соціуму. Ці зміни стосуються й освітньої галузі діяльності людства. Реалії сьогодення вплинули на реформаторські процеси щодо змісту освіти, форми та технологій передачі знань. З кінця ХХ ст. набуває швидкого поширення дистанційні технології навчання й дистанційна освіта в цілому. У рішенні Колегії МОН України від 23 червня 2005 року “Про стан і перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні”, зокрема, проголошується визнання на законодавчо-нормативному рівні, що дистанційне навчання суттєво підвищить конкурентоздатність вітчизняного ринку освітніх послуг, збільшить доступність до навчання різних соціальних груп та категорій населення, створить передумови для прискорення розвитку всіх стратегічно важливих сфер нашого суспільства і полегшить повноцінне входження України у світовий інформаційний простір, зберігаючи при цьому високоякісний людський капітал.

Теоретичним та практичним засадам дистанційного навчання присвячено роботи А. Андреева, Р. Бергера, М. Жалдака, Ю. Жука, В. Кухаренка, Ю. Москаля, І. Підласого, Є. Полата та ін. Низка наукових праць висвітлює питання щодо організації та особливості роботи тьюторів, самостійної роботи студентів в полі дистанційної освіти, технічного супроводу дистанційних навчальних курсів, створення системи рекомендацій впровадження дистанційного навчання в освітній простір. Накопичений досвід вітчизняної та закордонної педагогіки у світлі запровадження дистанційної форми навчання надає можливість провести певний аналіз результатів цього впровадження.

Метою статті є розкриття дискусійного питання щодо використання дистанційних технологій навчання у вищій освіті України, їх результатів та наслідків на прикладі досвіду автора впровадження дистанційного курсу фізики у навчальний процес ВНЗ Укоопспілки “Полтавський університет економіки і торгівлі”.

Явище дистанційної освіти не є набуттям сьогодення. Елементи дистанційної освіти використовувались ще у середині ХІХ ст. й реалізовувались у формі звичного листування. У генезисі створення та впровадження у навчальний процес ми виділяємо три основні покоління.

Дистанційне навчання першого покоління наслідує традиційні принципи дидактики. Викладач виступає посередником між студентом та підручником через систему рекомендацій щодо самостійного вивчення навчального матеріалу згідно змісту цього підручника. Вказівки викладача здійснюються за допомогою звичайного листування зі студентом, що дозволяє студентам не відвідувати навчальний заклад систематично. Таким чином з’явилась, так звана, заочна форма навчання.

Друге покоління дистанційної освіти слідує когнітивним принципам процесу

навчання. Цьому поколінню дистанційних навчальних курсів притаманна методична система, спрямована на самостійну діяльність студентів у пошуках розв'язання кола завдань та задач, виокремлених викладачем. Викладач у цьому випадку є тільки спостерігачем та консультантом, виконувачем контролюючої складової навчального процесу. Роль дидактичної складової дистанційного курсу полягає у визначенні мети, структури навчання, роз'ясненні навчальних завдань, ілюстрації, спрямованої на розвиток навичок студентів до самостійної дослідницької діяльності у навчанні. Друге покоління дистанційної освіти стає чітким, системним, дозволяє студенту власне обирати способи рішення навчальних завдань, керувати розподілом затраченого часу у визначені строки курсу, й повністю відображає сучасну концепцію заочної форми навчання.

Третє покоління дистанційної освіти можна назвати інтерактивною або мережевою мультимедійною освітою, яка має більш гнучку парадигму навчання у межах навчальної соцмережі й відповідає принципу індивідуалізації навчання.

Першим навчальним закладом, в якому впроваджено дистанційне навчання є Берлінський університет (1856 р.). А вже на початку ХХІ століття кількість закладів дистанційного навчання у світі перевищує 1200. В Україні першими на шлях упровадження дистанційної форми навчання стали Київський політехнічний, Сумський, Хмельницький та інші державні університети. Згідно Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 15 вересня 2011 року № 1064 “Про впровадження педагогічного експерименту з дистанційного навчання на базі Вищого навчального закладу Укоопспілки “Полтавський університет економіки і торгівлі” було створено Полтавський центр дистанційної освіти й розпочався процес створення та реалізації дистанційних курсів з різних навчальних дисциплін, зокрема фізики.

Процес створення дистанційного курсу можна розбити на декілька етапів. Першим етапом є етап проектування, на якому виокремлюється коло учасників курсу, призначаються ролі, визначаються мета та завдання. На етапі планування вирішуються організація курсу, його структура, визначаються шляхи взаємодії між учасниками курсу. Інформаційне наповнення та мультимедійне представлення курсу відбувається на етапі створення. На основі навчальних планів та освітніх стандартів дистанційний курс наповнюється змістовною інформацією, розробляється система навчальних завдань, яка має контролюючу та систематизуючі функції. На етапі створення відбувається також підготовка тьюторів.

На етапі реалізації проводиться впровадження створеного дистанційного курсу у навчальний процес. Суттєвим на цьому етапі є підготовка студентів до специфіки дистанційної форми навчання, зокрема роботі з комп'ютерними програмами та самостійного навчання. І знов приходимо до принципу “вчитися вчитись”.

Втілення будь-якого проекту розуміє етап модернізації. На основі аналізу впровадження дистанційного курсу відбуваються його коригування, вдосконалення тощо.

Основним принципом дистанційної освіти є самостійна діяльність студента в освоєнні інформаційного контенту та набутті практичних навичок, яка спирається на взаємозв'язок з викладачем без безпосередньої зустрічі. Взаємозв'язок між викладачем, або тьютором, та студентами забезпечується інтерактивними можливостями програмного оснащення дистанційної освіти, який в його ідеальній формі підтримує безперервний діалог.

Опитування викладачів, які працюють в системі дистанційної освіти, показало, що на їх думку, якість навчальних дистанційних курсів суттєво краща ніж при традиційній формі навчання. Й причиною цього є інформаційно-технічне забезпечення, а саме мультимедійні продукти, Інтернет засоби, сучасні електронні гаджети, що дозволяє керувати навчальним процесом на засаді активної діяльності та зацікавленості студентів.

Але, у же самий час, якість навчальних досягнень студентів, які навчаються у системі дистанційної освіти, нижче, ніж у студентів, які навчаються у традиційній вищій школі. Постає питання щодо дослідження цієї проблеми та пошуку її розв'язання.

Проаналізувавши публікації, присвячені дистанційній освіті, та досвід використання дистанційних курсів у навчанні студентів вітчизняних колег та власний, можна виділити декілька особливостей дистанційної форми навчання, які є перевагами перед традиційною формою: доступність навчання для учасників навчального процесу, незалежно від їх географічного та часового положення; мобільність зв'язку між учасниками навчального процесу; можливість паралельної діяльності; масовість студентської аудиторії; рентабельність освіти, як продукту на економічному ринку; інтернаціональність; соціальна рівноправність учасників дистанційної освіти.

Але поряд з перевагами є недоліки. Головною проблемою розвитку дистанційної освіти в Україні низка дослідників та педагогів вбачають у створенні нових методів навчання, що відповідатимуть телекомунікаційному середовищу спілкування.

На нашу думку, суттєвою проблемою є підготовка студентів до дистанційного навчання на засадах самонавчання, в якому взаємозв'язок між студентом та викладачем ґрунтується на засадах співробітництва. Істотним є також питання щодо вибору навчальних дисциплін, які доречно переводити у дистанційну форму. Впровадження дистанційних технологій у вищій школі для навчальних курсів гуманітарного, загальноосвітнього та природничо-математичного циклів суттєво відрізняється. Наприклад, в курсі історії проявляються переваги дистанційної форми навчання а недоліки проявляються в курсі загальної фізики.

Далі представлені дві схеми: ідеальної системи дистанційного навчання та реальної (рис. 1-2).

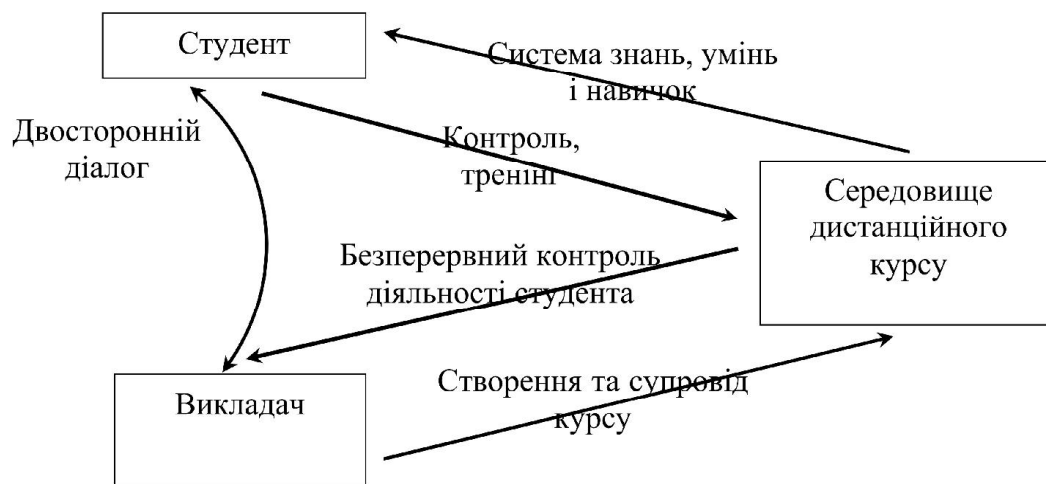

Рис. 1. Ідеальна система дистанційного навчання

Рис. 2. Реальна система дистанційного навчання

В ідеальній системі дистанційного навчання передбачається безперервне навчання студента, результатом якого є система знань, умінь і навичок, безперервний контроль діяльності студента та двосторонній діалог, який відбувається за допомогою мультимедійних засобів дистанційного курсу. Але й реальній системі ці складові майже відсутні, а контроль відбувається в останні терміни.

До недоліків дистанційної освіти можна віднести такі:

- відсутність безпосереднього контакту між студентом та викладачем;
- спрямованість дистанційної освіти на самодисципліну студентів, якої майже немає;
- недостатня кількість, а іноді повні відсутність, практичної діяльності студента;
- брак системи вимог щодо створення дистанційних курсів;
- безсистемність контролю навчальної діяльності студента;
- ідентифікація студента як особи – учасника навчального процесу.

Деякі з цих недоліків можна усунути при перенесенні акценту з дистанційної освіти на застосування дистанційних технологій у навчанні.

Дистанційно-заочна форма навчання передбачає поєднання традиційної форми навчання з дистанційними технологіями навчання. Організація дистанційно-заочної форми здійснюється через локальні центри, мережево зв'язані з освітнім центром, через які здійснюється передача навчальної інформації студентам.

З 2008 року на базі Полтавського університету економіки і торгівлі функціонує факультет заочно-дистанційної освіти, діяльність якого ґрунтується на засадах дистанційної освіти, що спричинило певні зміни у педагогічній логістиці заочного навчання. А згідно Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 15 вересня 2012 року "Про впровадження педагогічного експерименту з дистанційного навчання на базі Вищого навчального закладу Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі" створено головний центр дистанційного навчання, безпосередньо в університеті, та локальні центри дистанційного навчання на базі кооперативних коледжів і технікумів, які входять до складу Полтавського навчального комплексу Укоопспілки "Освіта", створеного на базі університету.

Спочатку до традиційних лекційних, практичних та лабораторних занять, які проводились у сесійний період, до розкладів студентів заочного відділення стали додаватись дистанційні лекції і консультації, спілкування з викладачами засобами електронної пошти у міжсесійний період. Поступово для дисциплін гуманітарного спрямування навчання повністю переведено на дистанційне, а для дисциплін технічного та економічного напрямку – частково.

Продемонструємо організацію дистанційно-заочної форми навчання на прикладі курсу загальної фізики, який вивчається на першому курсі. Всього курс розраховано на 216 годин, з яких 8 год – лекції, 16 год – лабораторні, очне проведення яких частково усуває одну з проблем дистанційної освіти, а саме відсутність безпосереднього контакту викладача та студента і практичної діяльності студента. На першій лекції студентів ознайомлюють зі структурою дистанційного курсу, оголошують систему вимог до навчальної діяльності, відбувається безпосереднє знайомство студентів з викладачем. У цьому випадку викладач стає не віртуальним учасником навчального процесу, а конкретною особою. Під час віртуальних консультацій студенту легше звернутись до знайомої людини, що поліпшує психологічний клімат навчання.

Проблему неперервного контролю за навчальною діяльністю студентів можна розв'язати шляхом системи електронних тестів, які відповідають навчальним планам дисциплін, й є організаційно обмеженими у часовому терміні, що змушує студента рівномірно розподіляти час на навчання.

Досвід використання дистанційних технологій у процесі навчання, зокрема фізики, дає можливість виділити наступні переваги дистанційно-заочної форми:

- безпосереднє спілкування студентів та викладачів;
- можливість проведення практичних занять, що є суттєвим для дисциплін природничо-математичного напрямку;
- особистий контроль викладача діяльності студента (під час заліку, іспиту тощо);
- зручність організації навчального процесу;
- ідентифікація учасника навчального процесу як особистості.

Перехід на дистанційну форму освіти позитивно впливає на рівень освіти, на її наукову, методичну та економічну складові, але вимагає як від студентів, так і від викладачів значного рівня самодисципліни. Запровадження дистанційної форми навчання є раціональним не для всіх напрямів навчання. Альтернативою дистанційної освіти у вищій школі є часткове впровадження дистанційних технологій у навчальний процес.

Використана література:

1. *Гозман Л. Я.* Дистанционное обучение на пороге XXI века / Л. Я. Гозман, Е. Б. Шестопап. – Ростов-н/Д. : Мысль, 1999. – 368 с.
2. *Москаль Ю.* Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної вищої освіти / Ю. Москаль // Психологія і суспільство. – № 3. – 2008. – С. 116-122.
3. *Сисоєва С. О.* Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект / С. О. Сисоєва // Пеперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2003. – Вип. III-IV. – С. 78-87.

Исычко Л. В. Особенности внедрения дистанционной формы обучения в ВУЗах Украины.

В статье рассмотрены особенности внедрения в учебный процесс дистанционной формы обучения, освещены вопросы относительно действительного состояния и роли дистанционных технологий в реалии высшего образования в Украине.

Ключевые слова: дистанционное образование, дистанционные технологии.

Lychko L. V. Features of introduction in the distance learning universities in Ukraine.

The article discusses the features introduction in educational process of distance learning, address the issues concerning the actual state and the role of remote sensing technology in the realities of higher education in Ukraine.

Keywords: distance education, distance technologies.